

Онопрієнко Оксана,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна

Onopriienko Oksana,
Doctor of Pedagogical Sciences, Senior researcher,
Head of the department of primary education, Institute of Pedagogy
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Ukraine

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЗУМОВЛЕНІ ВИКЛИКАМИ СЬОГОДЕННЯ

CURRENT ISSUES OF TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS DUE TO TODAY'S CHALLENGES

Annotation. The publication draws attention to the flexible response of the education system to modern challenges, highlights the need to provide future teachers with methodological and instrumental means of implementing professional functions.

Key words: future primary school teachers; diagnostic activities of a teacher; pedagogical higher education institutions; professional functions; learning outcomes.

Вітчизняна освіта зустрілася з численними викликами, що зумовлені назрілими соціально-економічними процесами в країні та світі. У глобальному вимірі впливовими чинниками для освіти ХХІ століття є постійно зростаюча конкуренція на ринку праці, високий рівень технологізації індустріального виробництва й громадських послуг, виникнення нових сфер діяльності та професій. Такі процеси зорієнтовують національні освітні системи на відкрите і гнучке навчання [1], результати якого сприятимуть адаптуванню особи до обставин, що швидко змінюються. Це, своєю чергою, позначається на відповідній трансформації напрямів підготовки майбутніх фахівців для загальної середньої освіти.

Нині питання оновлення напрямів розвитку освіти загострилось у зв'язку з численними викликами, зумовленими надзвичайними та масштабними за своїми наслідками ситуаціями – спочатку тривалими пандеміями, а потім – воєнним станом у країні. Професор Микола Слюсаревський [2] визначив та обґрунтував психологічні виклики нашого часу за чотирма групами, а саме: виклики українцям як спільноті; виклики ментальному здоров'ю особистості; виклики психологічному благополуччю та розвитку дитини; виклики українським психологам як фаховому співтовариству. Таку класифікацію цілком слушно екстраполювати на галузь педагогіки. Остання із наведених позицій, пов'яжеться із різними векторами докладання зусиль фахівців

педагогіки, серед яких чільне місце займають проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи з урахуванням актуалітетів сьогодення.

Підготувати майбутнього вчителя початкової школи до ефективної та результативної професійної педагогічної діяльності на компетентнісній основі визнається наразі суспільно значущим завданням у контексті забезпечення ґрунтового оновлення системи освіти. До перспективного напрямку фахової підготовки студентів в умовах вищого навчального закладу з-поміж інших віднесемо формування основ культури діагностувальної діяльності, що буде застосовуватись як інструмент оперативного реагування у швидкозмінних умовах організації та здійснення освітнього процесу в початковій школі.

Дослідники проблеми формування у студентів такого роду діяльності шляхом опанування дослідницько-діагностувальними вміннями – Олександр Малихін і Марина Загорулько [3], обґрунтували структурно-функційну модель цього процесу, що охоплює мотиваційно-дослідницький, когнітивно-конструктивний, діяльнісно-проектний і рефлексійно-діагностувальний складники. За їхніми висновками, сформованість такої діяльності у професійному житті дасть змогу вчителю ефективно планувати виконання діагностувальної роботи; аналізувати й узагальнювати необхідну інформацію про всі компоненти освітнього процесу та індивідуально-психологічні й індивідуально-типологічні особливості суб'єктів освітнього процесу; добирати або створювати діагностувальний інструментарій для визначення індивідуально-психологічних й індивідуально-типологічних особливостей учнів початкової школи; вчасно корегувати освітній процес задля забезпечення досягнення максимальної ефективності засвоєння знань учнями початкової школи; діагностувати навчальні досягнення і результати навчання учнів відповідно до вимог освітніх програм тощо [3].

Отже, діагностування як особливо організована педагогічна дослідницька діяльність є різноплановим і багатофункціональним процесом, неодмінним складником професійних функцій учителя, що забезпечує дослідження стану компонентів освітнього процесу. Одним із актуальних об'єктів реалізації діагностувальної діяльності вчителя назвемо проблему дослідження навченості учнів початкової школи на етапі, коли діти повинні продовжувати системне шкільне навчання після вимушеного переривання звичного перебігу освітнього процесу, викликаного передбачуваними (канікули) або надзвичайними (карантин, воєнний стан) подіями. Діагностування навченості дозволяє виявити й схарактеризувати стійку властивість особистості, суттєвим компонентом якої є здатність до навчання.

Навченість здобувача освіти має комплексний характер, який виявляється на кількох рівнях: рефлексорному (сенсомоторні реакції); когнітивному (фактичні знання, практичні операції і дії); інтелектуальному (узагальнені знання, системи ідеальних операцій і дій). У шкільному навчанні навченість учнів розглядається як сприйнятливність до засвоєння нового змісту навчання і готовність до переходу на нові рівні розумового розвитку; як результат попереднього навчання й основа для подальших навчальних досягнень. У ході

діагностування навченості молодшого школяра визначають характер прояву у нього низки показників, а саме: темп просування в опануванні знань і формуванні вмінь, легкість цього освоєння (відсутність напруги, стомлення, переживання задоволення від навчання), гнучкість в перемиканні на нові способи і прийоми роботи, міцність збереження освоєного матеріалу. На основі аналізу результатів діагностування навченості вчитель робить висновки, необхідні для подальшого планування освітньої діяльності, визначення напрямів взаємодії з учнями та їхніми батьками та ін.

Наведений приклад засвідчує, що, з одного боку, діагностувальна діяльність як об'єкт опанування студентами підносить їхню майбутню професію на рівень дослідника-практика, а з іншого – її сутність дозволяє оперативно реагувати на властиві певному часу вимоги та обставини.

Список використаних джерел

1. Ярова О. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ, 2018. 434 с.
2. Слюсаревський М. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді. *Вісник НАПН України*. 2022. № 4 (1). С. 1 – 11.
3. Загорулько М. О., Малихін О. В. Дидактичний потенціал психолого-педагогічних дисциплін у контексті формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 8/2020. Т. 2. С. 63–66.

References

1. Iarova O. (2018). *Tendentsii rozvytku pochatkovoї osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu (kinets XX – pochatok XXI st.) : monohrafiia* [Trends in the development of primary education in the European Union (late twentieth - early twentieth century.): Monograph]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Slyusarevskiy M. (2022). *Sotsialno-psihologichniy stan ukrayinskogo suspilstva v umovah povnomasshtabnogo roslyskogo vtorgnennya: nagalni vikliki i vidpovidi*. *Visnik NAPN Ukrayini*. [Socio-psychological state of Ukrainian society in the conditions of full-scale Russian invasion: urgent challenges and answers. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine], 4 (1), 1 – 11. (in Ukrainian)
3. Zagorulko M. O., MalihIn O. V. (2020) *Didaktichniy potentsial psihologo-pedagogichnih distsiplin u kontekstI formuvannya doslidnitskoYi kompetentnostI maybutnIh vchitelIv pochatkovoYi shkoli*. *PedagogIka formuvannya tvorchoYi osobistostI u vischly I zagalnoosvItlnIy shkolah* [Didactic potential of psychological and pedagogical disciplines in the context of formation of research competence of future primary school teachers. Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools], 8 (T. 2), 63 – 66. (in Ukrainian)